

távol Afrikától

interjú Széchenyi Zsigmondné Hertelendy Margittal

KÉSZÍTETTE: LÁZÁR ÁDÁM
FÉNYKÉPEZTE: FRANCIS KEATEN

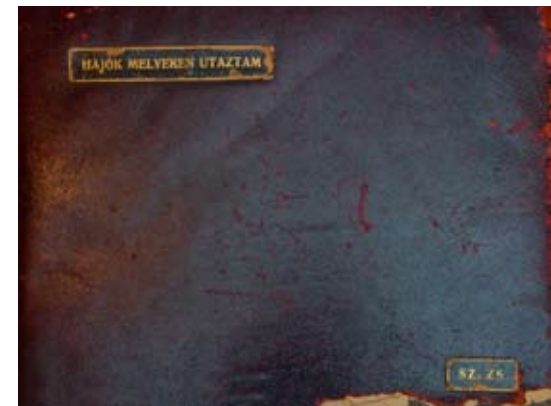
SOKAK SZÁMÁRA GRÓF SZÉCHENYI ZSIGMOND ÚTINAPLÓI JELENTETTÉK AZ EGYETLEN LEHETŐSÉGET A VALÓDI KALAND ÉS FELFEDEZÉS IZGALMÁNAK ÁTÉLÉSÉRE, A TITOKZATOS FEKETE KONTINENS, AFRIKA, A TÁVOLI INDIA, VAGY ALASZKA VAD VIDÉKEINEK MEGISMERÉSÉRE. GENERÁCIÓK NŐTTEK FEL KÖNYVEIN. Ő VOLT A 19. SZÁZADI ROMANTIKUS FELFEDEZŐK UTOLSÓ MAGYAR KÉPVISELŐJE. A VILÁGHÍRŰ AFRIKAI VADÁSZ ÉS FELFEDEZŐ ÉLETÚTJÁRÓL ÖZVEGYÉVEL, GRÓF SZÉCHENYI ZSIGMONDNÉ HERTELENDY MARGITTAL BESZÉLGETTÜNK.

A budai várban lévő lakás előszobájában két hatalmas elefántagyar és néhány apróbb trófea üdvözlő bennünket, legendás Afrika-felfedezőnk hagyatékából. Az, ami megmaradt a porrá égett, egyedülálló, hatalmas gyűjteményből. Csak azok a trófeák, amelyek éppen a preparátornál voltak, amikor az épületet bombatalálat érte. A dolgozószobában íróasztal, könyvespolcok. Az asztalon, falakon családi képek, festmények, fényképek személyekről, lakásokról, kúriákról, kastélyokról. Ezüst keretben, huszáregyenruhás, karddal és csákóval ékesített dalia, Széchenyi Viktor gróf áll. Előtte egy 70 centi „magas”, díszmagyaros huszár, a kisfia, Széchenyi Zsigmond. A szomszédos polcon álló keretben lévő megsárgult fotón egy pár látható. A fiatal hölgy gyönyörű, gyöngéden mosolyog. A mellette álló, néhány évvel idősebb úr pedig rendkívül jóképű. Sűrű szemöldöke és az állán lévő kis gödröcske jelzi, hogy nagyon határozott egyéniség lehet.

Író, fényképész, utazó, felfedező és vadász. Olyan egyéniség, aki tudja, hogy mit akar. A kép Gróf Széchenyi Zsigmondot és feleségét, Hertelendy Margitot ábrázolja. Egy másik könyvszekrény Széchenyi Zsigmond összes könyveinek egy-egy példányát őrzi. A mellette lévő a könyvek idegen-nyelvű kiadásai sorakoznak, katonás rendben. Egy újabb könyvvállványon méretes utazási és vadászati naplók, fényképalbumok, hajónaplók fekszenek zebra- és tigrisbőrbe kötve. A fedőlapokon kis rézlemezek, rajtuk az évszám és az ország: Kenya 1927, Szudán 1928, India 1938. Egy-egy ilyen napló 6-8 kilót nyomhat. A lakás otthonos, a falakon lévő ősök barátságosan biztatva tekintenek le ránk. Gróf Széchenyi Zsigmondné lakásában beszélgettünk. Előttünk a jó illatú fekete és a magyar történelem utolsó 150 éve. Széchenyi Zsigmond már 45 éve halott, de a képről ránk mosolyogva, közöttünk ül...

LOREM IPSUM DOLOR SIT AMET, CONSECTUR ADIPISCING ELIT. VIVAMUS ET MALESUADA MI. SUSPENDISSE IACULIS ODIO SIT AMET DIAM CONSECTETUR A ELEMENTUM MASSA FAUCIBUS.

 – Mi történt a hatalmas Széchenyi-vagyonnal, az ingatlanokkal?

SZ. ZS-NÉ: – A sárpentelei kastélyból, ahol gyermekkorának egy részét töltötte, már egy kő sincs meg, csak a kisebb melléképületek maradtak fenn. De a temetőben ott nyugszanak a szülők: édesapja, gróf Széchenyi Viktor, és édesanyja, született Ledebur-Wicheln Karolina grófnő. A kőröshegyi kastélyt még a férjem adta el az 1930-as években, Somogyvárot pedig a rokonai kastélyában már régóta gyógypedagógiai intézet működik. Hasonló sorsra jutott az anyai nagyszülők észak-csehországi várkastélya, Milleschau, ahol Széchenyi Zsigmond 16 éves koráig a nyarakat töltötte. Ez a csodálatos környezet is nagy szerepet játszott vadásszá válásában. Hatalmas vesztések érték, pedig igyekezett tenni ellene. Istenhegyi úti villáját, ahol az ezernél több gyönyörű trófeát tárolta, bérbe adta a svéd követségnek, hogy védetség alatt álljon a háború alatt, ő pedig az Úri utca 52-ben lévő lakásába költözött. A villát mégis megsemmisítette egy gyújtóbomba. Még szerencse, hogy a könyveket magával vitte! Ennek az Istenhegyi úti villának a köveivel raktam körbe a sírját. Az Úri utcai lakást államosították, de az épületen ma is látható az emléktáblája.

Lorem ipsum dolor amet, con wwsectetur adipiscing elit. Vivamus et malesuada sse iaculis odio conseqsd wewerf erfee tetur.

☺ – Az Önök találkozásáról legalább kétféle történet ismert. Az egyik szerint a kitelepítések után mindketten Keszthely közelébe kerültek, és később az ottani múzeumban találtak munkát. A másik szerint szenvedélyes bridzsjátékosokként a kártya hozta össze Önöket. Mi ebből az igazság?

SZ. ZS-NÉ: – Egyik is, másik is, és egyik sem! Zsiga egyik húgával együtt jártunk a Sacré Coeurbe, tehát már jóval korábban ismertük egymást. Keszthelyen a könyvtárba járt dolgozni, mint állományon kívüli segéd-erő. Én meg ott voltam fűtő, takarító és alkalmanként – ha német csoportok jöttek – idegenvezető. Ott „ismerkedtünk” meg. De valóban, kártya-partikon is találkoztunk.

☺ – Az életrajzi adatok szerint 25 év volt a korkülönbség Önök között. Széchenyi Zsigmond nagyon fess ember volt. A jóképű férfi, vagy az arisztokrata tetszett meg benne?

SZ. ZS-NÉ: – Amikor a kitelepítések alatt és után Keszthelyen a múzeumban ismét összetalálkoztunk, teljesen le volt rongyolódva. A közös társadalmi háttér hozott össze bennünket, mert így a teljes bizonytalanságban meg tudtuk bízni egymásban. Mindkettőnk mögött volt már egy házasság, Zsiga Péter nevű fia anyjával együtt Londonba költözött, az én lányom, Eszter pedig velem élt. A legnagyobb probléma az volt, hogy nem volt lakásunk. Végül a Lehel téren épülő templom plébániáját kaptuk meg ideiglenesen lakásnak. Óriási szoba, hatalmas belmagassággal. Jéghideg és kifűthetetlen volt. Megkérdeztem az előző lakót, akitől kaptuk: hogy lehet itt élni? – „Szerezzenek be jó szobabundákat” – ez volt a válasza.

☺ – A Széchenyi Zsigmond életével foglalkozó kutatók között kétféle felfogás alakult ki. Voltak, akik szerint azért vadászott, hogy újrjon, mások szerint azért írt, hogy vadászhasson. Mi volt az igazság?

SZ. ZS-NÉ: – Neki a vadászat volt a minde. Később rájött, hogy az írás sem megy neki olyan rosszul. Nem ő volt az első vagy az egyetlen „író” Széchenyi, hiszen édesapja, Viktor is írt. Később megtapasztalta, hogy az írás anyagilag is jövedelmező lehet. Rákényszerült az írásra, mert a háború előtt a könyvek bevételéből finanszírozta az utazásait. Rendkívül alapos, precíz ember volt. Az írásnál nagyon vigyázott, hogy minden korrekt és igaz legyen. Az asztalán mindig volt helyesírási tanácsadó, szinonima kéziszótár, idegen szavak szótára. Én láttam Fekete Istvánt is írni. István csak írta a lapokat, és azok nyomdára készek voltak. Zsiga kézzel írt. Mindig csiszolgotott. Amit leírt, én legépeltem, azután a gépelt példányba is belejavított, majd az újragépeltebe is. De volt úgy, hogy egy könyvének az ötödik kiadásának a kefélenyomatában még mindig talált javítanivalót. Még a korrektúrákat is kijavította.

☺ – Melyik trófeájára volt a legbüszkébb?

SZ. ZS-NÉ: – Egy nagy elefántagyarra. Mindig mondta, hogy nincs egy igazán jó magyar trófea. Ezzel az agyarral sokáig a világranglista nyolcadik helyén állt.

☺ – A felderítetlen vadon, a vadászat, különösen azokban az időkben igen veszedelmes elfoglaltság volt. Érte-e valaha bármilyen vadászbaleset a grófot?

SZ. ZS-NÉ: – Vadászbaleset szerencsére nem, de afrikai útjai során mindig beteg lett. Egyszer vérhast kapott Nairobinban, akkor félholtan egy angol katonatiszt szedte össze és mentette meg. Amíg kávénkát kavargatva az angol katonatisztról beszélünk, a fényképalbumok nézegetése közben rábukunk egy másik magyar legenda, Almásy László fotójára. Almásy személyéről mintázták a világsikert aratot „Az angol beteg” című játékfilm címszereplőjét. A film egy szerelmi történet keretében ágyazva mutat be részleteket Almásy kutatásairól és életéből, az általa felfedezett sziklafestményekről és a háború előtti Egyiptomról. Az igazi Almásy többször volt utas- és vadásztársa Széchenyi Zsigmondnak. Az utókor által grófnak titulált Almásy László híres Afrika-kutató, felfedező volt. A nevét használó „Az angol beteg” című film történetéből amúgy semmi sem igaz. Nem volt gróf, és nem volt hősszerelmes. Viszont hallatlanul izgalmas, érdekes életutat mondhatott magáénak.

☺ – Folytassuk a beszélgetést! 1963-ban együtt utazott férjével Afrikába. Szintén vadászott?

SZ. ZS-NÉ: – Minden vadászaton részt vettem, de sohasem vadásztam. A vadászatnál mindig is jobban kedveltem a lovaglást. Ennek ellenére utoljára 1944-ben ültem lovon.

☺ – Milyen volt Széchenyi Zsigmond? Nem úgy, mint férj, hanem mint munkatárs, aki írt, vadászott, fényképezett ezen az úton.

SZ. ZS-NÉ: – Ha a dolgok rendben mentek, akkor minden nagyon szép volt! Ez történt Kenyában, ahol élt rinocérosz és elefánt is. Ha viszont kudarc ért bennünket, akkor semmi sem volt jó. Ezen az úton rengeteg probléma merült fel, de az expedíció végül nem várt sikerrel végződött.

☺ – Hogyan tudták az elejtett elefántot, kafferbivalyt, orrszarvút, oroszlánt hazahozni?

SZ. ZS-NÉ: – Erre külön csapat utazik a vadászokkal, akik rögtön nekilátnak preparálni a bőroket, trófeákat, a szállításra előkészíteni azokat, különben minden tönkremenne. Nagyon komplikált feladat, amely különleges szakértelmet igényel.

LOREM IPSUM DOLOR SIT AMET, CONSECTUR ADIPISCING ELIT. VIVAMUS ET MALESUADA MI. SUSPENDISSE IACULIS ODIO SIT AMET DIAM CONSECTETUR A ELEMENTUM MASSA FAUCIBUS.

☺ – *Úgy tudom, hogy gróf Széchenyi Zsigmond számára léteztek „tabu” állatok is, amelyekre sohasem vadászott. Azt olvastam például, hogy egyszer sem lőtt zsiráfra. Igaz ez?*

SZ. ZS-NÉ: – Valóban igaz, hogy sohasem lőtt zsiráfra, mert a zsiráf nem vad, nem harcias állat. Nincs hangja, trófeája sincs, nem szalad el, csak összeroskad, mint egy torony. Egyetlen zsiráfját, amit a múzeumnak „lőtt”, azt sem tudta leteríteni, hanem odaadta a puskát a „Fehér Vadásznak”, hogy ő ejtse el.

☺ – *A háború vége után Széchenyi Zsigmondot, aki már a háború előtt tervezte, hogy egy szovjet expedícióval Közép-Ázsiában és az Altáj-hegységben fog vadászni, az oroszok elvitték, de sikerült megszöknie a cinkotai táborból. Hogyan tudott elmenekülni az orosz fogságból?*

SZ. ZS-NÉ: – Sok ember segített neki ebben a szökésben. A legtöbbjük már nem él, de akik élnek, még mindig nem akarnak a részletekről beszélni. Nagyon izgalmas történet ez is, álruhában menekült el.

☺ – *Úgy tudom, hogy egy évre börtönbe csukták a Rákosi-korszakban. Mi volt a vád ellene?*

SZ. ZS-NÉ: – Nem kapott munkát a származása miatt, és azt a helyet, ahova kitelepítették, nem hagyhatta el. Miután semmilyen munkát sem végezhetett, cinikus módon elvitték közveszélyes munkakerülés címén. Mint „osztályellenség”, Sopronkőhidán ült egyébként.

☺ – *A sok megpróbáltatás, meghurcolás után soha nem gondoltak arra, hogy emigráljanak, elmeneküljenek az országból?*

SZ. ZS-NÉ: – Erről természetesen gyakran és sokat beszélünk, főleg 1956-ban. De éppen nem sokkal '56 előtt kezdtek el ismét kiadni a korábban betiltott, bezúzott könyveit. Az egyik 80 000 példányos újrakiadás például néhány nap alatt elfogyott. Arra gondolt, hogy ha elmenekülünk, olvasóinak okozna csalódást. Ezt pedig semmiképpen sem szeretne volna! Időnként idézik azt az állítólagos mondatát, hogy „a Zsiga menne, de a Széchenyi nem teheti.” Én ezt így soha nem hallottam tőle. Azt viszont gyakran, hogy „a magyarnak itt a helye”.

☺ – *A kitelepítés és a börtön után hogyan sikerült elérnie, hogy Afrikába küldték kéthónapos gyűjtőexpedícióra?*

SZ. ZS-NÉ: – 1956-ban a Magyar Nemzeti Múzeum természettudományi kiállításának megsérült az afrikai gyűjteménye, hiányos lett. Ezt szerették volna pótolni. Először a másik híres Afrika-utazót és vadászt, Kittenberger Kálmánt akarták kiküldeni, de ő közben elhunyt. Sok név felmerült, de ezek az emberek nem beszéltek nyelveket, és nem ismerték Afrikát. Azt sem tudták például, hogy egy vadászexpedíciónál előre le kell foglalni az egész blokkot arra a vadra, amit lőni szeretnének. Az utazást, a hajtókat, a preparátorokat, mindezt előre meg kell szervezni. Eredetileg Kenyába tervezték az utazást, mert ott fellelhető volt az összes gyűjtendő vad. Végül hosszú szervezőmunka után elindult az expedíció. Kenya akkor még angol fennhatóság alatt állt. A brit követség itthon mindenkinek megadta a vízumot. De amikor kiértek, az expedíció magyar vezetőjét az angolok nem engedték Mombasában partra szállni. Probléma súlyát növelte, hogy az ő nevében volt az egész expedíció pénze Nairobiban. Így a helyszínen kellett átszervezni az utat Kenyából Tanzániába.

Zsiga indult Nairobiba, hogy felvegye az expedíció pénzét. Tanzániában viszont nem volt sem rinocérosz, sem elefánt. Ezért néhány évvel később egy újabb expedíciót kellett indítani a hiányok pótolására. Ez volt az az út, amelyre én is elmehettem.

☺ – *Könyvei közül az utolsó, tizedik kötet, a „Denaturált Afrika” az 1964-es gyűjtőútról szól. Volt-e kedvence a művei között?*

SZ. ZS-NÉ: – Az utolsó munkája megjelenését sajnos már nem élhette meg. Különösen az Afrikáról és az Alaszkáról írt könyveit szerette.

☺ – *Amikor megismerkedtek, gróf Széchenyi Zsigmond vagyonát vesztett, munkanélküli, kitelepített, üldözött „osztályellenség” volt. Elkeseredett emberként ismerte meg a férjét?*

SZ. ZS-NÉ: – Nem keserű, hanem felháborodott volt. Az igazságtalanság és a kiszolgáltatottság háborította fel. ■

VALAMI INFÓ PL: MEGJELENT KÖNYVEK...

